

Projekto numeris: 2021-1-LT01-KA220-SCH-000027713

Gabūs ir talentingi

MOKYTOJŲ MOKYMO PROGRAMA GABIEMS IR TALENTINGIEMS MOKINIAMS UGDYTI (GATE)

3 dalis

Mokymo metodai ir mokymosi strategijos

„Freepik“ nuotrauka

Parengė **Dr. Yehuda Hamovitz**, *Ron Vardi Centras, Israelis, 2023*

Kalbą redagavo **Martin Svirchev**, *Zornitsa Staneva, ZinevArt Technologies, Bulgarija*

Iš anglų k. vertė **Brigita Karpauskaitė**, *VšĮ "eMundus", Lietuva*

Bendradarbiai: **Vida Drąsutė**, *Edita Rudminaitė*, **Goda Jocytė**, *Nojus Martynas Jokubaitis*, *VšĮ "eMundus", Lietuva*

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Europos Komisija, jos institucijos ir Švietimo mainų paramos fondas negali būti laikomi atsakingi už šios medžiagos turinį ir bet kokį pateikiamos informacijos naudojimą.

creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/

Turinys

Mokymo metodai ir mokymosi strategijos	3
Klasės, skirtos gabiems mokiniams ugdyti, samprata ir naudojimas praktikoje	4
Holistinis ir kognityvinis gabių mokinių mokymo būdas	6
Socialinis ir emocinis gabių mokinių mokymo būdas	8
Gabiųjų klasė – erdvė natūraliam vystymuisi.....	9
Tinkamos mokymo programos, skirtos gabiems ir talentingiems mokiniams ugdyti, rengimas	11
Mokymosi ir mokymo strategijos: kaip pasirinkti tinkamas mokymosi ir mokymo strategijas ir jas pritaikyti praktikoje.....	15
„Visiška nesėkmė“	16
Vaidmenų žaidimai ir dėlionės.....	18
„Dvigubų akinių“ metodas gabiems ir talentingiems vaikams ugdyti.....	21
Pamokos žemėlapiu sudarymo ir analizės sistema	25
Visapusiško pedagoginio požiūrio ugdymas ir programos kūrimas.....	28
Laisvas, bet kartu ir reiklus mokymas	31
Gabių vaikų emocinio atsparumo ugdymas.....	33
Klasė kaip komanda – psichopedagoginis požiūris.....	34
Sunkumai	38
Darbas su gabių vaikų tėvais.....	40
Klausimų kėlimas.....	41
Mokytojų laiko planavimas.....	45

Mokymo metodai ir mokymosi strategijos

Įvadas

Šioje dalyje pateikiama **mokymosi** ir **metodinė** medžiaga, skirta supažindinti mokyklas ir mokytojus su įvairiais mokymosi ir mokymo metodais, būdais ir strategijomis. Ši informacija suteiks jiems galimybę šiuos metodus pritaikyti ir realizuoti pamokose.

Tikimės, kad mokytojas įsisavins pateiktą informaciją ir ją pritaikys savo praktikoje. Tikime, kad mokymas yra lyg kalba ir kiekvienas šios kalbos vartotojas pats kuria žodžius, sakinius ir pastraipas. Šia dalimi siekiama paskatinti šį kūrybinį procesą.

Pagrindinės šios dalies temos:

- Klasės, skirtos gabiems mokiniams ugdyti, samprata ir naudojimas praktikoje
- Holistinis ir kognityvinis gabių mokinių mokymo būdas.
- Socialinis ir emocinis gabių mokinių mokymo būdas.
- Gabiųjų klasė – erdvė natūraliam vystymuisi.
- Mokymo programos gabiems ir talentingiems mokiniams ugdyti struktūra.
- Mokymo programos pagrindų kūrimas.
- Programos gabiems ir talentingiems vaikams ugdyti pagrindai.
- Mokymo metodų derinimas su auditorija.
- Mokymosi ir mokymo strategijos. Kaip pasirinkti tinkamas mokymosi ir mokymo strategijas ir jas pritaikyti praktikoje.
- „Visiška nesėkmė“ – sąmoningas susidūrimas su mokymosi sunkumais siekiant ugdyti gebėjimus ir emocinį atsparumą.
- Vaidmenų žaidimai ir tapimas gabių vaikų mokytoju.
- „Dvigubų akinių“ metodas gabiems ir talentingiems vaikams ugdyti.

- Orientavimasis į klasę ir orientavimasis į mokinį.
- Žinios ir informacija, įgūdžiai ir gebėjimai.
- Pamokos žemėlapių sudarymo ir analizės sistema.
- Visapusiško pedagoginio požiūrio ugdymas ir programos kūrimas.
- Laisvas, bet kartu ir reiklus mokymas
- Gabių vaikų emocinio atsparumo ugdymas.
- Klasė kaip komanda – psichopedagoginis požiūris.
- Mokiniai – individualios asmenybės. Mokytojo ir mokinio dialogas.
- Paraleliniai procesai – gabių vaikų klasė ir mokytojai.
- Gabių vaikų mokytojo emociniai poreikiai.
- Darbas su gabių mokinių tėvais.
- Klausimų kėlimas, laiko planavimas.

Pav. 1. Berniukas mokosi ir skaito knygą, RDNE Stock project, „Pexels“ nuotrauka

Klasės, skirtos gabiems mokiniams ugdyti, samprata ir naudojimas praktikoje

1. Klasėje, skirtoje gabiems vaikams ugdyti turėtų būti sudaryta galimybė visapusiškai prisidėti prie gabių mokinių ugdymo, daugiausia dėmesio skiriant jų **gerovei**.
2. Klasės, skirtos gabiems mokiniams ugdyti, savybės:
 - a. Erdvė tos pačios mokyklos viduje.
 - b. Holistinės perspektyvos kūrimas pripažįstant, kad svarbūs ir **kognityviniai**, ir **emociniai** aspektai.
 - c. Bendra erdvė skirta mokinių ir mokytojų tobulėjimui.

3. Vieta, kurioje gabūs vaikai atpažįstami pagal kognityvinius gebėjimus ir pasiekimus. Iš tėvų, mokytojų ir aplinkos jie daugiausia tikimasi gerų kognityvinių rezultatų.
4. Pagrindinis tokios programos tikslas – ugdyti **kognityvinius** įgūdžius.
5. Emocinės paramos teikimas – pavyzdžiui, emocijų dirbtuvės ir konsultavimas.
6. Šie svarbūs programos aspektai padeda atskirti protą nuo jausmų.
7. Šiuolaikiniai požiūriai **pabrėžia šių dviejų dalykų suderinimo svarbą**.
8. Gabūs asmenys pasižymi ypatingais kognityviniais gebėjimais, tokiais kaip **kritinis mąstymas, skepticizmas** ir **loginis mąstymas**. Šie gebėjimai asmenims padeda **pasiekti aukštumas** ir gauti aplinkinių pripažinimą.
9. Šie gebėjimai tampa tokių žmonių vizitine kortele, yra naudojami problemoms spręsti.
10. Jie naudoja šiuos kognityvinius gebėjimus **kaip gynybinį mechanizmą**, kad **susidorotų** su **emocijomis** arba bandydami suprasti pasaulį.
11. Todėl bendraujant dažnai kyla problemų.
12. **Turint tai omenyje**, mokytojas gali nuspręsti kada yra tinkamas laikas suteikti emocinę paramą ir pasiekti sunkiai pasiekiamas jausmų gelmes.
13. Mokytojas gali padėti mokiniui kalbėti apie savo jausmus.

Holistinis ir kognityvinis gabių mokinių mokymo būdas

Samprata:

Mokymas apskritai, o ypač gabių mokinių mokymas, **turėtų apimti visus mokinio protinius, fizinius ir asmenybės ypatumus**. Tai padeda parinkti kiekvienam mokiniui tinkamus mokymo metodus ir leisti jiems atskleisti savo gerąsias savybes, intelektualius, elgesio ar fizinius talentus ir gebėjimus.

Žemėlapis:

Gabių mokinių mokytojas kiekvienam savo mokiniui sudarys **holistinį žemėlapij**, kurį, atsižvelgiant į mokinio pasiekimus ir stiprėjantį tarpusavio ryšį, galima retkarčiais atnaujinti. Žemėlapij reikėtų braižyti remiantis savo **pastebėjimais** ir **požiūrių bei aplinkinių atsiliepimais**. Dėl šios priežasties mokytojai gali tam pačiam mokiniui sudaryti skirtingą žemėlapij, tačiau skirtumai bus nežymūs.

Paveikslėlyje 2 pateikti 9 holistiniai ir kognityviniai gabių mokinių mokymo aspektai.

- Stambieji judesiai
- Smulkieji judesiai
- Jutiminiai organai
- Pagalba sau
- Kalba
- Kognityviniai procesai
- Emocijos
- Socialiniai įgūdžiai
- Dvasingumas

Pav. 2. Holistinio-kognityvinio požiūrio į gabių mokinių mokymą sudedamosios dalys.

Kiekvienas šių komponentų kelia klausimus į kuriuos reikia atsakyti, stebėti ir analizuoti:

Stambieji judesiai: organizuotumas, samprata, dėstoma medžiaga.

Ar mokinys yra organizuotas ir gali sutelkti dėmesį į konkrečią temą ar sąvokas, ar yra išsiblaškęs?

Smulkieji judesiai: dėstomi dalykai, interesai, šaltiniai.

Ar mokinys mokosi konkrečius jam dėstomus dalykus, ar mieliau orientuojasi į inovatyvių, jį dominančių dalykų mokymąsi? Iš kur jis gauna žinių ir semiasi energijos?

Jutiminiai organai: prisilietimas, apsikabinimas, susitepimas, fizinis darbas.

Ar mokinys naudojami visais savo jutimniais organais, kad pažintų pasaulį, ar tai daryti vengia? Kokios yra vengimo priežastys?

Pagalba sau: savarankiškumas, informacijos įsisavinimas, tvirtas charakteris.

Ar mokinys savarankiškas ir savarankiškai mokosi? Ar mokinys geba įsisavinti informaciją? Ar jis gerai susidoroja su nesėkmėmis?

Kalba: dažniausiai vartojami terminai, žodžių junginiai, išsireiškimai

Ar mokinys šnekus? Kaip gerai jam sekasi mokytis kalbus, ar geba suprasti sudėtingą tekstą?

Kognityviniai procesai: situacijų supratimas ir apibendrinimas.

Ar mokinys orientuojasi aplinkoje? Ar mokinys geba apibendrinti konkrečius atvejus?

Emocijos: kantrybė ir santūrumas.

Ar mokiniui pavyksta išlaikyti kantrybę bendraujant su mokytoju ir jį supančiais aplinkiniais? Ar mokinys sugeba valdyti save? Ar mokinys geba suprasti ir išreikšti emocijas bei moka jomis dalintis?

Socialiniai įgūdžiai: gebėjimas dalintis ir dirbti komandoje.

Kokie yra mokinio komandiniai įgūdžiai? Ar moka dalintis ir bendradarbiauti?

Dvasingumas: pasaulio samprata ir vertybės

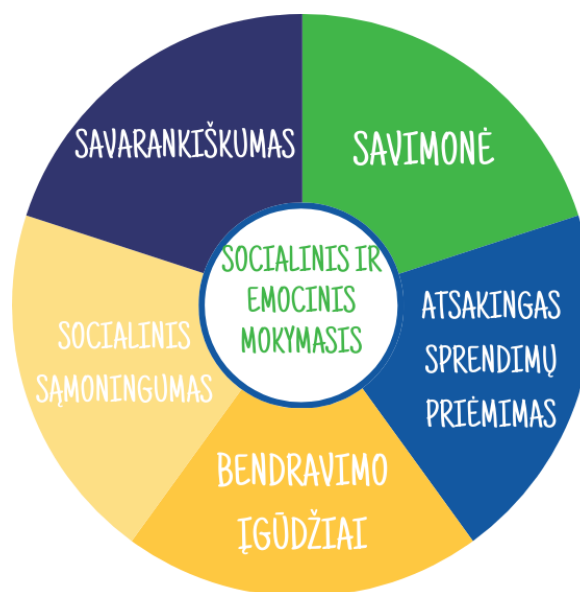
Ar mokinio akiratis platus? Ar mokinys ugdo teigiamas vertybes?

Socialinis ir emocinis gabių mokinių mokymo būdas

Samprata:

Mokymo procese **vadovaujamosi penkiais elgesio tipais**, padedančiais suprasti ir patenkinti mokinio poreikius. Kiekvienas tipas atspindi skirtingus socialinius ir emocinius mokinio ypatumus, sudarančius visą jo asmenybę.

- Savimonė
- Atsakingas sprendimų priėmimas
- Bendravimo įgūdžiai
- Socialinis sąmoningumas
- Savarankiškumas

Pav. 3. Socialinis ir emocinis mokymasis

Savimonė:

Ar mokinys rūpinasi savo išvaizda, elgesiu ir aplinkinių nuomone?

Atsakingas sprendimų priėmimas:

Ar mokinys priima sprendimus, atitinkančius kito žmogaus interesus? Ar mokinys atsižvelgia į savo interesus?

Bendravimo įgūdžiai:

Kaip mokinys bendrauja su bendraamžiais, jį supančiais (mažiau gabiais) žmonėmis ir autoritetais.

Socialinis sąmoningumas:

Ar mokinys orientuojasi aplinkoje? Ar mokinys supranta ko iš jo tikimasi?
Kokių veiksmų jis imasi dėl šių lūkesčių?

Savarankiškumas:

Ar jis pajėgus susidoroti su kasdienėmis pareigomis ir atsakomybėmis? Ko jam trūksta iki gebėjimo tai padaryti?

Gabiųjų klasė – erdvė natūraliam vystymuisi

Samprata:

Klasė skirta gabiems mokiniams yra saugi erdvė jų natūraliam vystymuisi. Natūralioje aplinkoje mokinys turi jaustis pripažintu, neatstumtu, nediskriminuojamu. Mokinys turi būti vertinamas už pasiekimus ir jam turi būti suteikta galimybė atskleisti visą savo potencialą.

8 veiksniai, apie kuriuos reikia pagalvoti:

1. Ši klasė yra vieta skirta **tiek mokinių, tiek mokytojų** tobulėjimui.
2. Tai vieta, kurioje bendrai augama ir vertinama nepriklausomybė.
3. Tai vieta, kurioje visi – tiek mokiniai, tiek mokytojai mokosi įvairių dalykų, nebūtinai susijusių su mokykloje dėstomais dalykais. Jiems suteikiama galimybė pažinti gyvenimą, ne vien save, bet ir kitus.
4. **Klasė, skirta gabiems vaikams, turėtų būti vieta, kurioje vertinamas atvirumas ir pasitikėjimas.** Ši užduotis gali būti sudėtinga, kadangi kai kurie gabūs vaikai yra kritiški, dvejojantys ir įtarūs.
5. Ši klasė turėtų suteikti **galimybę pajusti pasitikėjimą** saugioje aplinkoje.

6. Mokytojai, dirbantys šioje klasėje, turėtų pasiruošti būti stebimi ir testuojami, nuolat pasirengę priimti konsultacijas ir grįžtamąjį ryšį.
7. Gabūs mokiniai ir mokytojai nuolat stebi, testuoja ir vertina vieni kitus. Ši klasė turėtų tapti **saugia vieta**, kurioje būtų galima taip elgtis ir iš to mokytis.
8. Ši klasė yra vieta, kurioje mokiniams bei mokytojams **leidžiama klysti**. Šioje vietoje daugiausia dėmesio skiriama **mokymuisi iš klaidų**

Tinkamos mokymo programos, skirtos gabiems ir talentingiems mokiniams ugdyti, rengimas

Samprata:

Yra itin svarbu parengti tinkamą mokymo programą, skirtą gabiems ir talentingiems mokiniams ugdyti ir padėti jiems klestėti. Reikia didelį dėmesį skirti šios mokymo programos **struktūrai**, pagrindams ir veikimo principams – tik taip bus užtikrinta mokymosi programos, mokinių ir mokytojų sėkmė. Nuo gerai parengtos programos priklauso tiek mokyklos, tiek pačios programos sėkmė.

Mokymo programos gabiems ir talentingiems mokiniams ugdyti struktūra:

1. Mokymo programa bus kuriama dalyvaujant gabių vaikų klasių mokytojams, mokytojų instruktoriams ir kitiems svarbiems asmenims.
2. Šioje programoje bus siekiama **derinti** ugdymo turinį su įvairiais mokymo metodais, tam, kad būtų galima praturtinti mokslą ir pagilinti bei praplėsti mokinių žinias.
3. **Komandinio** ir **individualaus** darbo derinimas.
4. Svarbu sukurti iššūkių kupiną mokymosi patirtį, atitinkančią mokinių žinių ir gebėjimų lygį. Mokymo programa turėtų sudaryti sąlygas **gilinimuisi** į dalykus, padėti įveikti skirtingų studijų dalykų **sunkumus**, **skatinti kūrybiškumą** ir **smalsumą** bei **ugdyti kritinį mąstymą**.
5. Mokymo programa turėtų skatinti **partnerystę** ir **aktyvų mokinio įsitraukimą** į procesą. Mokiniui turėtų būti leidžiama pasirinkti mokymo turinį ir būdą. Taip pat svarbu su mokiniu elgtis kaip su visaverčiu pedagoginio proceso partneriu.
6. Mokymo turinys turėtų **atitikti** individualius ir bendrus poreikius susijusius su ugdymo metodais, apimtimi ir turinio pateikimu.
7. Programa turėtų į ugdymo procesą **įtraukti vaikų tėvus** – tėvai galėtų kartu priimti sprendimus, teikti paramą ir informaciją vieni kitiems,.
8. Į mokymo programą turėtų būti **įtraukti žmonės, į kuriuos vaikai galėtų lygiuotis**.

Pav. 4. Besijuokiantys vaikai, Iqwan Alif, Pexels nuotrauka

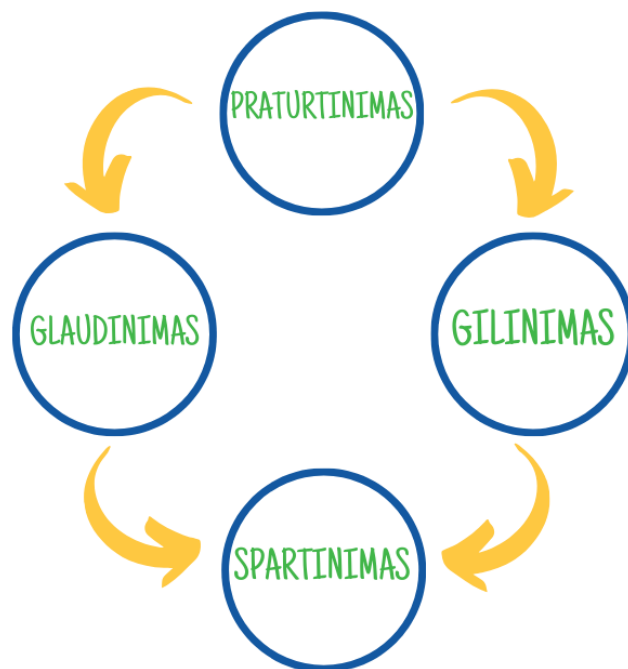
Mokymo programos pagrindų kūrimas:

1. Programos pagrindai bus kuriami atsižvelgiant į emocinius ir socialinius aspektus, taip pat į vertybes ir jų svarbą. Programa pasižymės ilgamečiu **pastovumu** ir į ją bus integruojami gamtos mokslai, humanitariniai mokslai ir menai.
2. Programos pagrindai bus kuriami pedagogams bendradarbiaujant su jų instruktoriais. Programa bus grindžiama turinio ir įgūdžių paskirstymu kiekvienoje amžiaus grupėje, kad gabūs vaikai gautų kuo daugiau naudos.
3. Mokymo programos pagrindai bus kuriami remiantis šiais kriterijais:
 - a. Turinys ir geidžiami įgūdžiai **atitinka gabių mokinių poreikius ir interesus** bei norimas pasiūlyti mokymosi galimybes.
 - b. Gabūs mokiniai, nepriklausant nuo jų amžiaus, **turėtų susidurti su visomis mokslo sritimis** – gamtos mokslais, Humanitariniais mokslais ir menais.
 - c. Mokiniai eitų į atskirą klasę, skirtą gabiems mokiniams bendroje mokykloje ir kartą per savaitę aplankytų tik gabiems vaikams skirtą mokyklą.
 - d. Programoje būtų derinama skirtingų amžiaus grupių veikla siekiant sukurti **ilgalaikę** švietimo struktūrą.
 - e. Programa turėtų užtikrinti veiklas, tokias kaip **akademiniai seminarai** ir praturtinimo programos, ne tik mokyklos viduje, bet ir už mokyklos ribų.
 - f. Programa turėtų apimti įvairius mokomuosius dalykus ir su jais susijusį turinį, kad būtų galima patenkinti gabių mokinių **smalsumą**.
 - g. **Programa turėtų apimti XXI amžiaus įgūdžius**, įskaitant retoriką, logiką ir filosofiją.

Mokomieji dalykai, priemonės ir mokymo metodai

Keturi gabių mokinių ugdymo metodai:

- ✓ **Praturtinimas** – medžiagos atnaujinimas, kad ji taptų įdomi.
- ✓ **Gilinimas** – gilinimasis į detales, motyvus ir sąvokas.
- ✓ **Spartinimas** – mokymosi tempo didinimas, kad atitiktų gebėjimus.
- ✓ **Glaudinimas** – didesnis informacijos ir veiklos kiekis, kad nebūtų nuobodu.

Pav. 5. Keturi gabių mokinių ugdymo metodai

Programos gabiems ir talentingiems vaikams ugdyti pagrindai

1. Visų programų gabiems ir talentingiems mokiniams ugdyti tikslas yra suteikti vaikams galimybes pasiekti aukštus rezultatus moksluose ir socialinėje veikloje.
 - a. Atsižvelgiant į gabių mokinių kognityvines ypatybes, reikia **pritaikyti** tinkamus mokymo metodus visose srityse ir visuose mokomuosiuose dalykuose.
 - b. Šioje programoje į gabius mokinius bus žiūrima kaip į **bendruomenę**, turinčią unikalų emocinių ir socialinių poreikių.
 - c. Programa skatins mokinius **atskleisti savo talentus** dalyvaujant socialinėje ir bendruomeninėje veikloje bei leis pajauti bendruomenės dvasią ir išplėsti įtakos ratą.
2. Iš mokytojų bus **reikalaujama pažinti kiekvieną savo mokinį**. Jei reikia, bendraujant su mokiniu ir konsultuojantis su jo tėvais.

Norint suderinti mokymo metodus su mokomaisiais dalykais ir auditorija reikia:

1. Skatinti **individualų** savarankišką mokymąsi.
2. Tinkamai parinkti dėstomus **tarpdalykinius** mokslus, kad jie būtų sudėtingi ir reikšmingi.
3. Organizuoti pamokas, kurių metu būtų sprendžiamos problemos, keliami iššūkiai ir atsakoma į rūpimus klausimus, kad mokiniai kūrybiškai mąstyty ir mokytųsi.
4. Naudoti **įvairius mokymo metodus** ir **būti lankstiems**.
5. Aktyviai **dalyvauti** mokymosi ir metakognityvinių įgūdžių bei strategijų, lavinime, šiomis žiniomis dalintis, bei ugdyti mokinio savarankiškumą.
6. Parinkti mokymo metodus, ugdančius **bendravimo įgūdžius** visose srityse.
7. Išlaikyti greitą mokymosi tempą tuo pat metu **daugiau dėmesio skiriant** svarbiausioms ir aktualiausioms temoms.
8. Naudoti **alternatyvias vertinimo priemones** – pridėti vertinimo elementų, reikalaujančių asmeninio indėlio, pastangų ir aukšto lygio intelektinių gebėjimų.
9. Į mokymo procesą įtraukti **popamokines** veiklas, technologijas ir nuotolinį mokymąsi.

Mokymosi ir mokymo strategijos: kaip pasirinkti tinkamas mokymosi ir mokymo strategijas ir jas pritaikyti praktikoje

Samprata:

- Norint profesionaliai **išspręsti** bet kokią **problema** ar **dilema** reikia tinkamai pasirinkti strategiją.
- Geros strategijos yra labai svarbios rengiant **darbo planus, atitinkančius strategiją** ir viziją, leidžiančius realizuoti tikslus ir interesus.
- Taikant **mokymosi strategijas**, visa tai, kas žinoma apie gabių mokinių intelekto ir elgesio raidą, taip pat **išsamios žinios apie mokymosi ir kognityvinius procesus, įtraukiami į praktiką**, kurią mokytojai gali taikyti rengdami individualias pamokas, darbo grupėms ar mokinių klasėms.
- **Mokymo strategijos** apima mūsų žinias apie **geriausią mokymo praktiką, metodus ir būdus**, kad galėtume suformuluoti strategiją padedančią nagrinėti konkrečias ar abstrakčias temas. Šios strategija leidžia rengti pamokas, seminarus, užduotis ir pratybas.

Strategijų pritaikymas gabių mokinių ugdymui:

- Tolesniuose skyriuose apžvelgiami geriausi metodai, jie apibendrinami ir paverčiami veiksmingos mokymosi ir mokymo strategijos, pritaikytos gabiems mokiniams, kūrimo priemone.
- Taip siekiama suformuoti profesionalius šiuolaikinio mokymo pagrindus, ypatingą dėmesį skiriant gabių vaikų mokymui.

pav. 6. Moteris skaito knygą vaikams, Yan Krukau, Pexels nuotrauka

„Visiška nesėkmė“

Sąmoningas susidūrimas su mokymosi sunkumais siekiant ugdyti gebėjimus ir emocinį atsparumą

Logika:

- **Pradinėje mokykloje** gabūs vaikai suvokia, kad **jie turi gebėjimų**. Jie tai suvokia atsižvelgiant į savo pasiekimus ir aplinkinių nuomonę.
- **Vidurinė mokykla** yra ta vieta, kurioje jie gali **patirti mokymosi sunkumų** ir net nesėkmių.
- Dėl tokių sunkių išbandymų, mokiniai, **nepasižymintys stipraus charakterio savybėmis**, gali labai savimi nusivilti ir net pradėti vengti tam tikrų veiklų.
- Tačiau reikia suprasti, kad iš klaidų mokomasi, jos **formuoja tvirtą charakterį**, padeda **subręsti** ir tapti stipriems.

Praktikos uždaviniai:

- Ugdyti **ištvermę** ir **gebėjimus, leidžiančius** susidoroti su sunkumais ir nesėkmėmis.
- Ugdyti gebėjimus dirbti esant **neapibrėžtumui**.
- Ugdyti **metakognityvinius** gebėjimus.
- Sukurti klasėje tokią **aplinką**, kurioje sunkumai ir nesėkmės nebūtų siejami su neišmanymu.

Praktikos uždaviniai:

- **Susidūrimas** su sunkumais ir nesėkmėmis.
- Darbas esant **neapibrėžtumui**.
- Mokymąsi skatinanti **aplinka**.
- **Refleksų** ir metakognityvinių įgūdžių lavinimas.

Susidūrimas su sunkumais ir nesėkmėmis

- Labai **sudėtingų užduočių** atlikimas.
- **Glaustas** arba dalinis mokymas.
- **Dėmesio atkreipimas į padarytas klaidas**, bet ne į suklydusį asmenį.
- Užduoties **išaiškinimas**.

Darbas esant neapibrėžtumui

- **Neatsakytų klausimų** palikimas.
- Mokytojas **vengia** pateikti atsakymus ir sprendimus.
- Bandymas **išspręsti** užduotį jos nesuprantant, pavyzdžiui, matematikoje.
- Mokytojas mokiniams rodo pavyzdį kaip spręsti užduotis.

Mokymąsi skatinanti aplinka

- **Pripažinimas**, kad nėra blogai patirti sunkumus ar kažko nesuprasti.
- Pagiežingo, snobiško ir arogantiško elgesio **smerkimas**.
- **Mokymasis iš klaidų**.
- Dėmesio skyrimas **klausimų kėlimui**, o ne atsakymui į klausimus.

Refleksų ir metakognityvinių įgūdžių lavinimas.

- **Savarankiškų užduočių** atlikimas ir vėlesnis šio proceso, o ne rezultatų apmąstymas.
- **Dalinimasis** pedagoginėmis įžvalgomis, susijusiomis su paskirtomis užduotimis.
- Ruošimasis testui **drauge**.

Pav. 7. Mokykitės iš nesėkmių

Vaidmenų žaidimai ir dėlionės

Praktikos uždaviniai:

- Prasmingas ir sudėtingas mokymasis.
- Supratimas, kad klasėje vyrauja daugialypis intelektas ir skirtingi vaidmenys.
- Suteikti gabiems žmonėms galimybę bendradarbiauti atliekant užduotis ir taip lavinti skatinant socialinius įgūdžius.
- Atsižvelgimas į gabių vaikų savarankiškumo poreikius.

Praktikos pagrindai:

- **Mokiniai dirba komandose**, atlieka tyrimus ir kaupia žinias pasirinkta tema.
- **Atliekama užduotis** yra **prasminga** ir gerai apgalvota.
- Užduotis reikalauja **daug sumanumo** ir žinių.

Pav. 8. Keturios mergaitės, dėvinčios mokyklinę uniformą, darančios rankų ženklus, 周康, „Pexels“ nuotrauka

Išradingumas:

- Pirmuosiuose etapuose mokiniai komandose

nagrinėja dalyko potemę.

- Antrajame etape mokiniai **suskirstomi į atskiras komandas**, nagrinėjančias apibendrintą temą. Žr. toliau pateiktą lentelę.

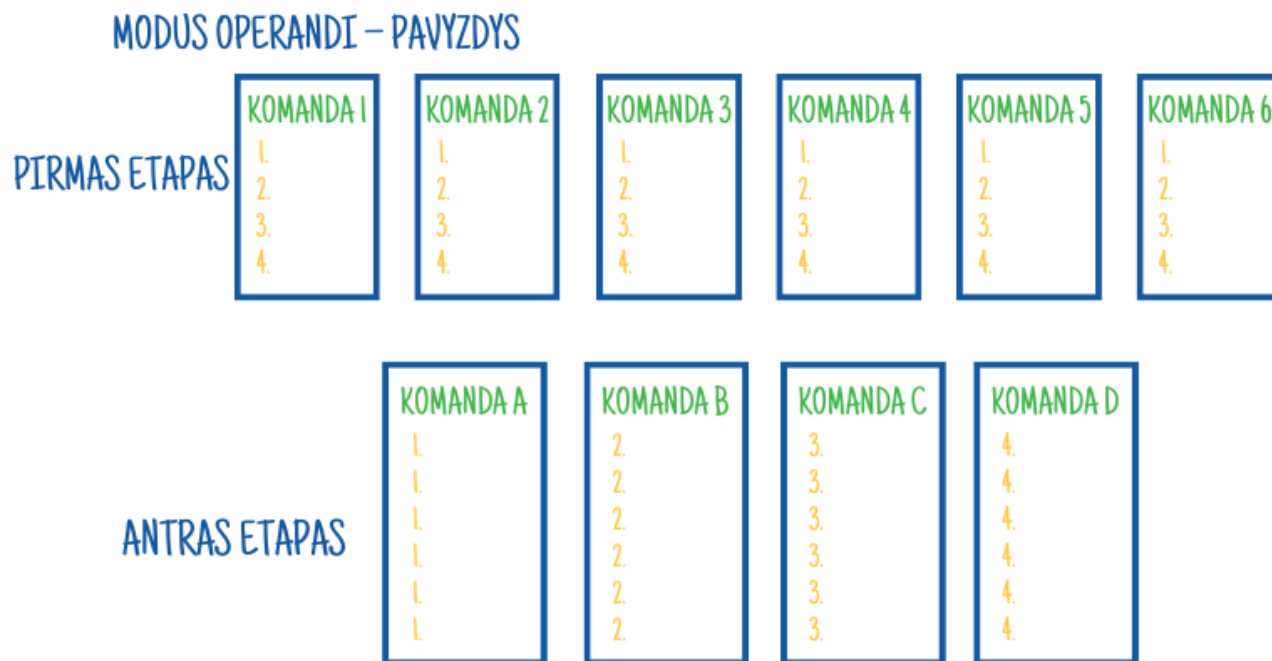
Pasirengimas:

- Pasirinkti pagrindinę užduoties temą.
- Užduoties tikslo ir uždavinių apibrėžimas.
- Užduoties suskirstymas į potemes, kurios bus pateiktos komandomis pirmajame etape.
- Mokinių paskirstymas į antrojo etapo komandas, atidžiai apsvarsčius ir pateikus apgalvotas potemes.

Modus operandi – 13 elementų:

1. Prologas ir dalyko arba temos pristatymas.
2. Suskirstymas į pirmojo etapo komandas.
3. Komandos gilinimasis į potemes.
4. Komandos pasiskirsto užduotimis.
5. Užduoties atlikimas.
6. Vyksta darbas, komandos stengiasi pateikti užduotį.
7. Potemės užduotis baigta.
8. Komandos paskirstomos į antrojo etapo komandas.
9. Kiekvienas komandos narys dalinasi žiniomis apie potemę.
10. Antrojo etapo komandos dirba siekdamos galutinio tikslo.
11. Kiekviena komanda pristato galutinį darbą.
12. Rezultatų ir proceso suvokimas ir analizė.

13. Pristatymo vertinimas – eiga ir rezultatai.

Pav. 9. Galimo Modus operandi pavyzdys

„Dvigubų akinių“ metodas gabiems ir talentingiems vaikams ugdyti

Pav. 10. „Dvigubų akinių“ metodas

Samprata:

Kuriant mokymosi programą, net jei tai būtų viena pamoka, į situaciją reikia pažvelgti „pro tris akinius“, atkreipiant dėmesį į **tris skirtingas sritis**, sudarančias bendrą paveikslą.

Galas:

- ✓ **Iššūkiai** – kokie jie? Koks šių iššūkių poveikis?
- ✓ **Įgūdžiai** – kokių jų reikia? Ar aš šiuos įgūdžius turiu?
- ✓ **Mokiniai** – kas jie tokie? Kokios šių mokinių savybės ir bruožai?
- ✓ **Dialogas** – apie ką reikia kalbėti?
- ✓ **Vertinimas** – kaip vertinamas elgesys ir pasiekimai?

Vidurys:

- ✓ **Pedagoginės žinios** – jos yra ar jų reikia įgauti?
- ✓ **Mokomojo dalyko žinios** – jos yra ar jų reikia įgauti?
- ✓ **Dalyko turinio išmanymas** - jis yra ar jo reikia įgauti?
- ✓ **Vertybės** - kokias vertybes reikia įtvirtinti?

Priekis:

- ✓ **Pagrindinis tikslas** – kodėl yra svarbu mokytis šio dalyko?
- ✓ **Mokymo programa** – kokia yra sėkmės strategija?
- ✓ **Kognityviniai ir emociniai ryšiai** – ar į juos atsižvelgiama?
- ✓ **Vertinimas ir įsivertinimas** – kaip vertinami mokinių ir mokytojo pasiekimai?

- ✓ **Interesai ir metodai** – kokie interesai buvo išskirti ir kokie metodai buvo naudojami.

Orientavimasis į klasę ir orientavimasis į mokinį

Dilemos

- ✓ Į visus mokinius reikia žvelgti kaip į lygiaverčius, nors jie tokie nėra.
- ✓ Gabių mokinių klasėje, kaip ir visose klasėse, yra stipresnių ir silpnesnių mokinių.
- ✓ Reikia ugdyti silpnesniųjų smalsumą, potencialą ir suteikti jiems saugumo jausmą.
- ✓ Reikia padėti stipriesiems išvengti nuobodulio dirbant su silpnesniaisiais.

Praktika gabųjų klasėje:

- ✓ Pirmenybė teikiama komandiniam darbui ir bendravimui.
- ✓ Kuriama saugi aplinka, kurioje vyrauja pagarba ir užuojauta.
- ✓ Ugdomas supratimas, kad nuolat būna pakilimų ir nuosmukių
- ✓ Reikia suprasti, kad mokytojas negali patenkinti visų ir visada! Visada atsiras kas nors, kas nebus patenkintas – toks gyvenimas.
- ✓ Mokytojas nėra supermenas ir nerungtyniauja dėl to, kas protingesnis.

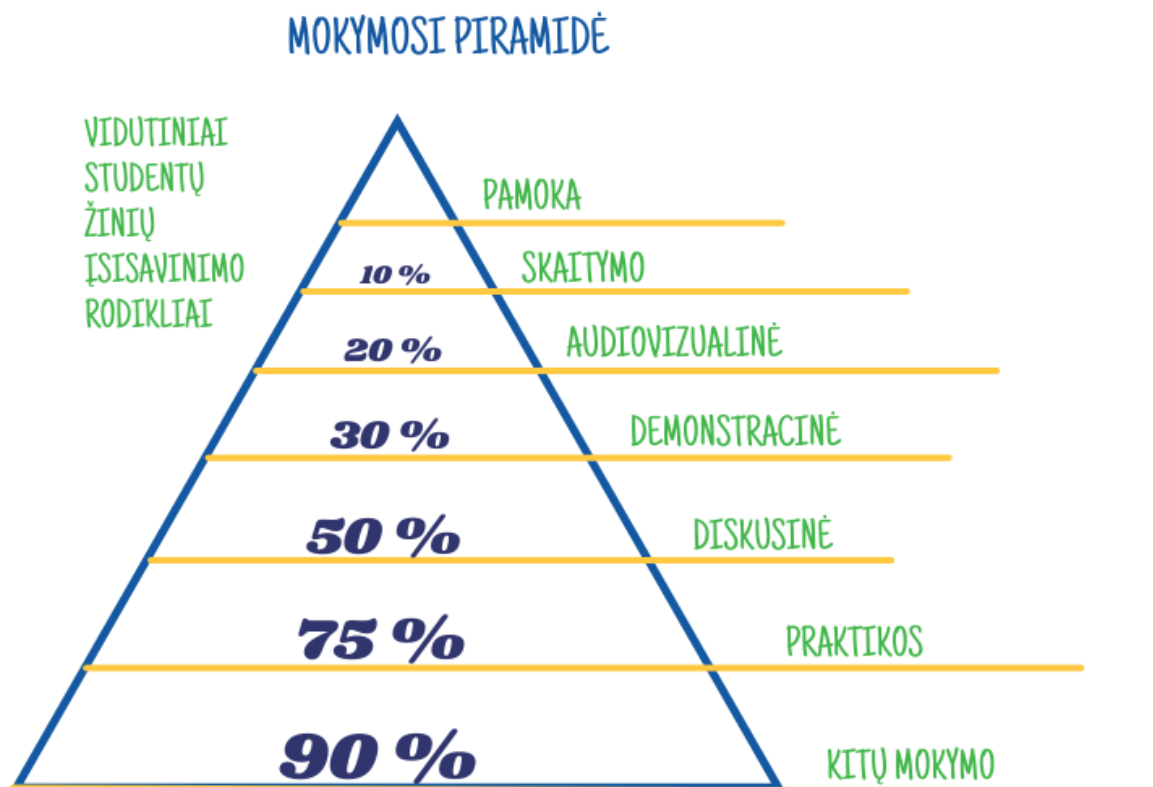

Skirtumas tarp suaugusiojo ir vaiko (nesusijęs su amžiumi) yra tas, kad suaugusysis galiausiai supranta, jog ne visiems jis patiks, ir tai yra gerai!

Žinios ir informacija, įgūdžiai ir gebėjimai

Esminis principas:

Žinias ir informaciją lengva gauti ir jos yra prieinamos. Įgūdžių reikia mokytis, o gebėjimus reikia ugdyti ir puoselėti.

Pav. 11. Mokymosi piramidė, rodanti vidutinį studentų išlaikymo rodiklį

Praktika gabiųjų klasėje:

- ✓ Pirmenybė teikiama **dideliam žinių bagažui**, o ne ekspertiškumui.
- ✓ **Apmąstymai ir jausmai, pagrįsti smulkmenomis** (pvz., istorija). Vaikai turėtų pagrįsti savo nuomonę nurodant smulkmenas.
- ✓ Gabūs mokiniai mokosi iš „meistro“ (mokytojo).
- ✓ **Kryžminis mokymasis** (angl. *cross learning*) – naujai išmokti dalykai siejami su seniau išmoktais dalykais, arba su esamu, būsimu ar istoriniu įvykiu.

Pamokos žemėlapiu sudarymo ir analizės sistema

Pav. 12. Pamokos žemėlapiu sudarymo ir analizės sistema

Esmė:

Puiki pamoka yra tokia, kuri sudaryta iš **matuojamų sluoksnių**. Ji apima **gebėjimą suformuluoti** visą pamoką ir jos dalis, išdėstyti jas taip, kad būtų galima kontroliuoti jų vedimą ir vėlesnį vertinimą.

KŪRYBIŠKO PROBLEMŲ SPRENDIMO, APKLAUSŲ IR PROBLEMINIO MOKYMOSI PALYGINIMAS

KOMPONENTAI	KŪRYBIŠKAS PROBLEMŲ SPRENDIMAS	APKLAUSA	PROBLEMŲ SPRENDIMU GRĮSTAS MOKYMASIS
PROBLEMOS POBŪDIS	Pradedama diskusija, kurios metu mokiniai stengiasi suprasti problemą	Pradedama nuo painios situacijos pristatymo	Pradedama nuo realios problemos pateikimo
MOKYTOJO VAIDMUO	Grupės darbo tarpininkas	Klausimų kėlėjas	Metakognityvinis vadovas
MOKINIŲ VAIDMUO	Kurti prasmę kuriant idėjas	Kurti prasmę užduodant klausimus, renkant ir analizuojant duomenis	Kurti prasmę pasitelkiant metakognityvinius ir mokslinius klausimus
MOKYMOSI PRITAIKYMAS ARBA PERDAVIMAS	Veiksmų plano taikymas	Konceptualus taikymas	Taikymas realiame pasaulyje

Pav. 13. 3 pagrindinių mokymo strategijų palyginimo matrica

Lentelės analizė prieš pamoką

Sudaroma lentelė, kurioje aprašomas **dalyko turinys prieš pamoką**, jos metu ir po jos, atsižvelgiant į taikomus metodus, laiką ir mokymo būdus, Taip galima įvertinti visus matricos vektorius ir toliau juos tobulinti.

PRIEŠ PAMOKĄ

	METODAS	LAIKAS	REIKŠMĖ	VERTINIMAS
OBJEKTO ATRANKA				
PRIEŠ PAMOKĄ				
PAMOKOS METU		90 min		
PO PAMOKOS				
VERTINIMAS				

Pav. 14. Lentelė, kurioje aprašomas dalykas ir elgesys prieš pamoką, per pamoką ir po jos, atsižvelgiant į naudotus metodus, skirtą laiką ir taikomus mokymo metodus.

Lentelės analizė pamokos metu

Sudaroma lentelė, kurioje aprašoma pamoka, **užduotys ir jų paskirstymas, komandinis darbas ir rezultatų pateikimas**, atsižvelgiant į naudojamus metodus, laiką ir mokymo būdus. Taip galima įvertinti visus matricos vektorius ir toliau juos tobulinti.

PAMOKOS METU - 90 MINUČIŲ

	METODAS	LAIKAS	REIKŠMĖ	VERTINIMAS
UŽDUOTIES PRISTATYMAS				
UŽDUOČIŲ PASKIRSTYMAS				
DARBAS KOMANDOJE				
REZULTATŲ PRISTATYMAS				
VERTINIMAS				

Pav. 15. Lentelė, kurioje aprašoma pamoka, užduotys ir jų paskirstymas, komandinis darbas ir rezultatų pateikimas, atsižvelgiant į naudojamus metodus, laiką ir mokymo būdus.

Visapusiško pedagoginio požiūrio ugdymas ir programos kūrimas

Kontekstas:

- ✓ Gabių vaikų mokymas yra profesija. Gabių vaikų mokytojai turėtų būti šio dalyko specialistai ir toliau gilinti savo žinias.
- ✓ Mokytojai turėtų turėti žinoti:
 - Kaip atpažinti gabius vaikus pagal jų bruožus.
 - Kokie yra kognityviniai gabių vaikų bruožai.
 - Kokie yra emociniai ir socialiniai gabių vaikų ypatumai.

- Apie tai kaip gabūs vaikai bendrauja su mokytojais, tėvais, broliais ir seserimis ir kitais aplinkiniais.
- Apie specialiąją pedagogiką.
- Apie socialinę gerovę.
- Apie kūrybinį mąstymą.
- Apie darbą su gabių mokinių tėvais.

Išsamus pedagogikos, skirtos gabiems asmenims, kūrimo modelis

(Joan Maker, 1982 – atnaujinta)

Turinys:

- Supaprastinimas
- Sudėtingumas
- Ankstesnė mokymo programa
- Gyvenimas
- Naujai parengti mokymai
- Vertybės
- Pasaulio problemos
- Mokinio pasirinktas turinys
- Mokymosi aplinka

Procesas:

- Gebėjimas mąstyti apie sudėtingas problemas sudėtingai mąstyti
- Ekspertų tyrimo metodai
- Tyrimo hipotezės formulavimas
- Mokymasis atliekant tyrimus
- Savęs tyrinėjimas
- Lankstus mokymosi tempas
- Apgalvojimas ir mokymasis

Pav. 16. Mokinys, žiūrintis į lentą, Startup Stock Photos, „Pexels“ nuotrauka

- Mokinio pasirinktas procesas
- Įvairovė

Mokymosi aplinka:

- Priimanti
- Sudėtinga
- Lanksti
- Judri
- Savarankiška
- Orientuota į mokinį
- Atvira
- Pasižyminti lanksčia struktūra

Rezultatai:

- Autentiška auditorija
- Vertinimas ir grįžtamasis ryšys
- Mokinys pasirenka rezultatą
- Susiformavimas ir virsmas
- Įvairovė

Laisvas, bet kartu ir reiklus mokymas

Logika:

- Mokymas prieš klasę neduoda naudos.
- Didžiausias dėmesys skiriamas procesui, o ne žinių kaupimui.
- Mokytojas prižiūri ugdymo procesą.
- Kuriamas dinamiškas ugdymo procesas, kurio eiga priklauso ir nuo klasės, ir nuo mokytojo.

Tikslai:

- Savarankiškas mokymasis ir atsakomybės prisiėmimas.
- Smalsumas ir meilė mokslui.
- Ugdomi mokymosi įgūdžiai ir gebėjimai – tyrimai, analizė, klausimų kėlimas, faktais pagrįstas akademinis rašymas.
- Argumentuotos ir pagrįstos pasaulėžiūros įvairiomis temomis formavimas ir geresnis pasaulio sudėtingumo supratimas.

Principai:

- Laisvas mokymas – mokytojas turėtų elgtis kaip vedlys, o ne kaip vadovas.
- Reiklumas – turi būti keliami dideli lūkesčiai ir skatinama savarankiškai mokytis.
- Klasės vidaus kultūra – sukauptą žinių bagažą turi ne tik mokytojas. Visi prisiima atsakomybę mokytis.

Modus operandi:

MOKYMO PROGRAMOS RENGIMAS, DALYKŲ IR MEDŽIAGOS
PARINKIMAS

MOKYMO PROCESAS 1 - SAVARANKIŠKAS MOKYMASIS

MOKYMO PROCESAS 2 - DAŽNAS IR
BENDRAS POKALBIS

SUPRATIMO DEMONSTRAVIMAS

ORGANIZAVIMAS - ERDVĖ, LAIKAS IR TECHNOLOGIJOS

SUFORMULUOTAS VERTINIMAS

Pav. 17. Modus Operandi pavyzdys

Gabių vaikų emocinio atsparumo ugdymas

Esmė:

- Viena iš mokytojo užduočių – padėti gabiesiems ugdyti emocinį ir protinį atsparumą.
- Kaip susidoroti su šia sudėtinga užduotimi? Tikslaus atsakymo nėra.
- Galime duoti keletą patarimų, kurie padės suprasti gabius vaikus.

Patarimai:

- ✓ Ivairūs požiūriai – mokiniui reikia suvokti, kad jo požiūris yra tik vienas iš daugelio galimų. Tai labai svarbu suprasti norint užmegzti ryšį su kitais.
- ✓ Supratimas kad viskas yra laikina ir nuolat kinta – Gyvenimas yra nepastovus, būtina kaupti žinias ir patirtį.
- ✓ Draugiškumas ir humoro jausmas – gabūs vaikai dažnai laikomi rimtais. Dėl šios priežasties geras humoro jausmas ir šypsena gali padėti įsilieti į visuomenę.
- ✓ Būtina įžvelgti teigiamus dalykus – gabūs analitikai linkę ieškoti neigiamų dalykų, nukrypimų ir klaidų.
- ✓ Bendruomenės galia: individas negali patenkinti vien tik savo poreikių. Mums reikia kitų žmonių. Norint patirti bendruomenės jausmą, gabūs vaikai turi rasti bendraminčių.
- ✓ Nuomonės formavimo galia: gabūs žmonės mato visumą ir dėl tos visumos kartais pasijunta menkais ir bejėgiais. Istorijoje apie Dovydą ir Galijotą menkesnis žmogus savo išmintimi nugalėjo blogį.
- ✓ Yra daugybė būdų egzistuoti pasaulyje: Gabūs žmonės yra linkę laikyti save neįprastais ir keistais visuomenės nariais. Jie yra linkę į intravertiškumą. Jiems reikia patarimų, kaip naudojantis savo stipriosiomis savybėmis, galima pritapti prie žmonių ir tapti lygiaverčiais bei įtakingais visuomenės nariais.

Pav. 19. Grupė vaikų, žiūrinčių į gyvūno kaulėlę, cottonbro studio, „Pexels“ nuotrauka

Išorinio pasaulio tyrinėjimas

Pav. 18. Dovydas ir Galijotas. Nuotrauka paimta iš <https://www.osagame.com/2019-9-16-david-and-goliath/>

Dovydas ir Galijotas

Klasė kaip komanda – psichopedagoginis požiūris

Mokyklose dažnai akcentuojamos šios 2 sritys:

- **Mokymo sritis:** kognityvinė, intelektualiai ir profesionali – už ją atsako mokytojas.
- **Socialinė ir emocinė sritis:** Tai sritis papildanti profesinę sritį ir už ją atsako mokytojas, konsultantas ir mokyklos psichologas.

Psichopedagoginio požiūrio teiginiai:

- Neįmanoma atskirti šių dviejų sričių. Mokytojos apie tai turėtų žinoti ir susieti šias dvi sritis, nes gabiems vaikams tai yra itin svarbu.
- Reikia, kad gabūs vaikai bendrautų tarpusavyje bei su mokytojais ir visi jie elgtųsi kaip komanda – padėtų vieni kitiems spręsti emocines ir mokymosi problemas.

Prieš pamokas, jų metu ir po pamokų:

- ✓ **Prieš pamokas** – mąstyti apie socialinį ir emocinį pamokos aspektą.
- ✓ **Pamokos metu** – dalyvavimas diskusijoje su gabiais asmenimis profesine tema.
- ✓ **Po pamokos** – apmąstymas, analizė, išvados ir integracija.

Prieš pamokas: mąstyti apie socialinį ir emocinį pamokos aspektą:

- Ką gabūs mokiniai galvoja apie dėstomus dalykus?
- Kaip jie jausis, kai mokysis naujos medžiagos?
- Kokių spragų yra klasėje? Kaip tas spragas sumažinti?
- Kas šią savaitę įvyko svarbaus ir kokia tų įvykių įtaka?
- Ką aš, mokytojas, manau apie išmokus dalykus?
- Koks turėtų būti santykis tarp mokymosi ir savarankiško mokymosi?
- Ar turėčiau naudoti individualaus, ar komandinio mokymo metodus?

Pamokos metu: dalyvavimas diskusijoje su gabiais asmenimis profesine tema:

- Nuoširdūs pokalbiai turėtų būti įtraukti į klasės veiklą.
- Turi būti leidžiama spontaniškai ir nuoširdžiai dalintis įžvalgomis apie išmokus temas.
- Mokytojas yra nuoširdaus pokalbio dalis ir rodo pavyzdį kaip tokio pokalbio metu reikia elgtis.
- Nuoširdūs pokalbiai yra labai svarbi mokymosi proceso dalis ir tai nėra neigiamas dalykas.

Pav. 20. Žmonės, žiūrintys į nešiojamąjį kompiuterį, Fox, „Pexels“ nuotrauka

Po pamokos: apmąstymas, analizė, išvados ir integracija:

- Po pamokos, mokytojas turėtų apgalvoti ne tik, ar sugebėjo išdėstyti visus planuotus dalykus, jis taip pat turėtų apmąstyti kaip jis susidorojo kilusiomis emocijomis.
- Mokytojas turėtų paklausti savęs, ar jis patenkintas rezultatais, savo gebėjimu susidoroti su užduotais klausimais ir stipriomis emocijomis.

Mokiniai kaip individualios asmenybės, mokytojo ir mokinio dialogas

Esmė:

- Su gabiu mokiniu kalbėti reikia kalbėti kitaip.
- Mokytojas neatlieka tėvų vaidmens ir nėra viršesnis už mokinį. Mokytojas yra kolega, kuris dalinasi idėjomis ir patirtimi.
- Dialogas turėtų būti tarp dviejų išsilavinusių žmonių siekiančių rezultato. Juos sieja vienas ir tas pats tikslas.
- Diskusijos apie mokymąsi ir akademinį pasiekimą pereina prie diskusijų apie gyvenimą, visuomenę ir ateitį.

Gero pokalbio savybės:

- Jokio dominavimo. Esame lygūs.
- Abipusis bandymas suprasti gabių žmonių vidinį pasaulį.
- Nuolatiniai ryšiai su gabiais mokiniais, visuomene, atsakomybė, mintimis ir jausmais bei draugais yra pagrindinis atramos taškas.
- Būtina tinkamai „paliesti“ sielos gelmes.
- Orientavimasis tarp galimybių, šansų, lūkesčių ir troškimų.
- Svarbu analizuoti stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes.

Pav. 21. S.S.G.G. Analizės diagrama

Sunkumai

Gabių vaikų mokytojo emociniai poreikiai

Esmė:

- Būti gabių vaikų mokytoju nėra lengva – šie mokytojai dažnai patiria daug įvairių emocijų ir net stresą.
- Gabiems vaikams nuolat reikia emocinės paramos, jų mokytojams taip pat.
- Suteikti jiems šią pagalbą yra švietimo sistemos pareiga.
- Taip pat, yra labai svarbu mokytojams suteikti prieigą prie mokytojų diskusijų grupių, bet tai tik trumpalaikis sprendimas
- Pedagogų mokymas kaip susitvarkyti su emocijomis turėtų tapti neatsiejama jų rengimo dalimi.

Pav. 22. Moteris, sėdinti priešais nešiojamąjį kompiuterį, energpic.com, „Pexels“ nuotrauka

Priemonės, padedančios susidoroti su problemomis, kurias turėtų sukurti mokykla:

Pav. 23. Priemonės, padedančios susidoroti su problemomis, kurias turėtų sukurti mokykla

Kokios pagalbos mokytojams iš tiesų reikia?

Remiantis 1943 m. Abrahamo Haroldo Maslou (*Abraham Harold Maslow*) sukurta poreikių hierarchija

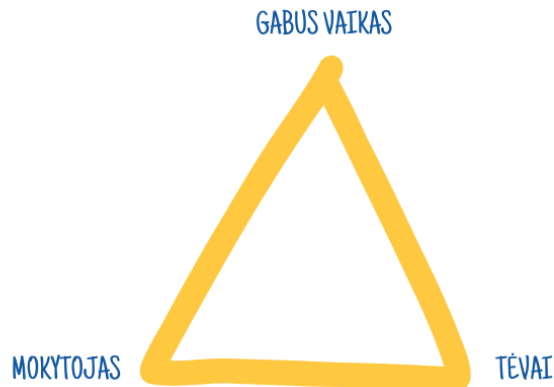
ABRAHAMO HAROLDO MASLOU POREIKIŲ HIERARCHIJA (1943)

Pav. 24. Abrahamo Haroldo Maslou poreikių hierarchija

Darbas su gabių vaikų tėvais

Piramidė: gabus vaikas – mokytojas – tėvai

Gabių vaikų tėvams reikia mokėti susidoroti su:

- Dideliu smalsumu.
- Nuolatiniu tiesos ieškojimu.
- Įmantria ir kartais arogantiška kalbėsena.
- Itin greitu mąstymu.
- Stipriu atsaku dirgiklius.
- Teisingais samprotavimais nesugebant jų pagrįsti.
- Didžiuliu savarankiškumo poreikiu.
- Didelėmis elgesio ir funkcionavimo spragomis.
- Aukštu intelektu ir branda.
- Dideliais lūkesčiais, galinčiais baigtis nusivylimu.

Gabių vaikų tėvai neturėtų:

- Žiūrėti į gabius vaikus kaip į esminį jų gyvenimo uždavinį.
- Spausti vaiko demonstruoti gabumus.
- Elgtis su gabiu vaiku kaip su „mažu suaugusiuoju“.
- Turėti per didelių lūkesčių.
- Pasakymų, kad gabus vaikas gali būti visiškai savarankiškas.

Gabiems vaikams reikia, kad tėvai:

- Nustatytų ribas ir taisykles. Su jais elgtųsi kaip su gabiais vaikais, o ne princiais.
- Suteiktų pagalbą susijusią su vykdomosiomis funkcijomis.
- Turėtų realistiškus lūkesčius ir gebėtų susidoroti su nesėkmėmis.
- Suteiktų grįžtamąjį ryšį atsižvelgiant į pastangas, o ne tik į rezultatus.
- Atsižvelgtų į jų pageidavimus ir pomėgius.

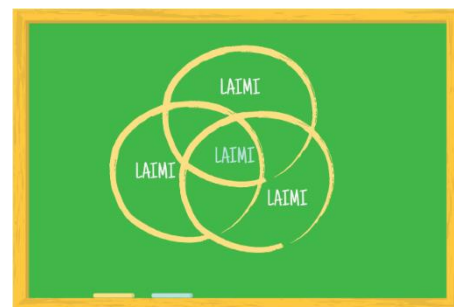
Galimi konfliktai:

- ✓ Tėvai visą atsakomybę perduoda mokyklai ir tikisi, kad mokyklos darbuotojai viską išspręs.
- ✓ Kaltina mokyklą ir mokytojus dėl lūkesčių nepateisinimo ir nesėkmių.

Abipusė nauda – mokyklos ir šeimos santykiai

Kaip priimti abiem pusėms naudingą sprendimą iškilus konfliktui:

- ✓ Išsiaiškinti šeimos situaciją, jų poreikius ir problemas.
- ✓ Apibrėžti savo interesus. Suprasti siekius.
- ✓ Nurodyti faktus ir argumentus, remiančius mokyklos pusę.
- ✓ Pagalvoti apie galimus visos šeimos ir ypač tėvų norus.
- ✓ Komunikuoti su visais šeimos nariais, suteikti daugiau galių tėvams.
- ✓ Siekti visoms pusėms palankaus sprendimo.

Klausimų kėlimas

Esmė:

Tinkamų klausimų uždavimas yra veiksmingo bendravimo ir keitimosi

informacija pagrindas. Tinkamų klausimų uždavimas ugdo įvairius bendravimo įgūdžius.

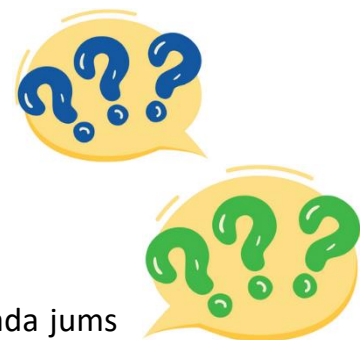
Klausiant klausimus galima kaupti kokybiškesnę informaciją ir daugiau sužinoti, užmegzti tvirtesnius ryšius, efektyviau dirbti su žmonėmis ir padėti kitiems mokytis.

Atviro ir uždaro tipo klausimai:

- Į **uždaro tipo** klausimą paprastai atsakoma vienu žodžiu arba labai trumpai, faktais. Pavyzdžiui, „ar tu ištroškęs?“, galimi atsakymai yra „taip“ arba „ne“; „kur gyveni?“, atsakymas paprastai būna miesto pavadinimas arba adresas.
- Atsakant į **atviro tipo** klausimą reikia pateikti ilgesnį atsakymą. Tokie klausimai dažniausiai prasideda su „kas“, „kodėl“ ir „kaip“. Atviru klausimu siekiama išsiaiškinti apklausos dalyvio žinias, nuomonę ar jausmus. Dalyvio taip pat gali būti prašoma kažką apibūdinti ir atpasakoti.

Užklausa:

- Užklauso tikslas – išsiaiškinti daugiau informacijos.
- Kartais tereikia paprašyti respondento pateikti pavyzdį, padėsiantį suprasti jo teiginį.
- Kartais gali prireikti papildomos informacijos. Pavyzdžiui, „iki kada jums reikia šios ataskaitos ir ar norite pamatyti juodrašį, prieš man pateikiant galutinį variantą?“.
- Kartais reikia iširti, ar yra įrodymų, patvirtinančių teiginį. Pavyzdžiui, „iš kur žinote, kad naujoji duomenų bazė negali būti naudojama?“.

Klausimai, pateikiami piltuvėlio principu (angl. *funnel questions*):

- Naudojant šį metodą nuo bendrų klausimų pereinama prie konkretesnių klausimų. Dažniausiai su kiekvienu klausimu prašoma pateikti vis daugiau informacijos. Šį metodą dažnai naudoja detektyvai, imantys liudytojo parodymus:
- – Kiek žmonių dalyvavo muštynėse?
- – Apie dešimt.

- – Ar tai buvo vaikai ar suaugę?
- – Dauguma vaikai.
- – Kiek maždaug jiems buvo metų?
- – Nuo trylikos iki penkiolikos.
- – Ar kuris nors iš jų dėvėjo ką nors išskirtinio?
- – Taip, kai kurie dėvėjo raudonas beisbolo kepuraites.
- – Gal prisimenate, ar kuri nors kepurė buvo su logotipu?
- – Dabar, kai apie tai užsiminėte, taip, prisimenu, kad ant kepurės mačiau didelę N raidę.

KAIP ATSAKYTI Į ĮVAIRIUS KLAUSIMUS

KLAUSIMAS	ATSAKYMAS
Mokinys klausia apie tai, kas jau buvo aptarta per pamoką	Perduokite klausimą klasei ir paklauskite: "Kas gali atsakyti į šį klausimą?"
Mokinys užduoda paaiškinantį klausimą apie tai, apie ką dabar kalbate	Atsakykite ieškodami kitų žodžių tam pačiam dalykui paaiškinti
Mokinys klausia ko nors, kas nukreipia pokalbį nenorima linkme	Atsiprašymas už tai, kad nebuvo atsakyta, ir pokalbio nukreipimas atgal į temą
Mokinys užduoda klausimą, kuris aiškiai kyla iš pasipriešinimo	Atsižvelkite į pasipriešinimą ir pažadėkite mokiniui atsakyti į jo klausimą po pamokos
Mokinys klausia apie kažką susijusio su tema, bet nesusijusio su pamokos eiga	Pateikite trumpą atsakymą ir tęskite, jei jis ilgas, pažadėkite tai aptarti po pamokos
Mokinys klausia apie tai, kas bus vėliau, pamokos eigoje	Trumpai papasakokite ir pažadėkite, kad į klausimą bus atsakyta vėliau pamokoje

Pav. 25. Kaip atsakyti į įvairius klausimus.

Mokytojų laiko planavimas

Daug mokytojų laiko reikalaujančios užduotys:

- ✓ Planavimas ir pamokų rengimas
- ✓ Rašto darbų ir egzaminų planavimas ir rengimas
- ✓ Rašto darbų ir egzaminų tikrinimas bei vertinimas
- ✓ Bendravimas su mokiniais
- ✓ Bendravimas su mokinių tėvais
- ✓ Bendravimas su mokyklos svečiais
- ✓ Bendravimas su kolegomis
- ✓ Darbuotojų susirinkimai
- ✓ Profesiniai mokymai

Mokytojams dažniausiai pritrūksta laiko:

- ✓ Sau
- ✓ Savo šeimai
- ✓ Socialiniam gyvenimui

Visa tai yra **darbo ir gyvenimo pusiausvyros** trūkumas.

Svarbu pirmiausia rūpintis savo laiko planavimu.

Paruoškite sąrašą ir suskirstykite užduotis į proaktyvias ir reaktyvias:

- **Proaktyvios** užduotys – susijusios su darbo esme.
- **Reaktyvios** užduotys – susijusios su efektyviu darbo srautu.

Susidėliokite užduotis pagal jų svarbą ir skubumą:

- **Svarbios** užduotys – tai užduotys, susijusios su jūsų darbo esme ir reikalaujančios nuodugnaus apmąstymo (proaktyvios).
- **Skubios** užduotys – tai užduotys, kurias reikia spręsti nedelsiant (reaktyvios).

Nustatykite laiko intervalus:

- ✓ **Ilgas** laiko intervalas – svarbiems klausimams ir užduotims (proaktyvios užduotys).
- ✓ **Trumpas** laiko intervalas – skubiems ir neatidėliotiniems klausimams ir užduotims (reaktyvios užduotys).

Pav. 26. Užduočių organizavimo schema pagal užduoties skubumą ir svarbą

Pagrindinės mokytojų laiko planavimo taisyklės:

- ✓ Kiekvienas mokytojas nusipelno pertraukos!
- ✓ Neskirkite daugiau nei trečdaliao pertraukos laiko neatidėliotiniems klausimams spręsti.
- ✓ Nustatykite laiko limitą svarbiems klausimams spręsti ir praneškite apie tai.
- ✓ Nustatykite laiko limitą laiką pokalbiams telefonu ir praneškite apie tai.
- ✓ Kalbėti telefonu tik skubių klausimų atveju.
- ✓ 3 minučių taisyklė: jei pokalbis trunka ilgiau nei 3 minutes – jis nėra skubus!